บทที่ 8
การประชุมระหว่างประเทศในเรื่องการพัฒนาการศึกษา

ยูเนสโกได้จัดการประชุมระหว่างประเทศในเรื่องการพัฒนาการศึกษาขึ้นหลายครั้ง ครั้งที่สำคัญได้มีการจัดทำรายงานเรื่องการศึกษาเพื่อชีวิต (Learning to Be) โดยรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาทางการศึกษาของทั่วโลก ทั้งที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษาของเด็กและผู้ใหญ่ และรายงานฉบับนี้ได้แสดงความคิดเห็นที่เด่นชัด และให้คำแนะนำที่น่าเชื่อถือต่อองค์การระหว่างประเทศและรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ และเป็นรายงานที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประเทศต่าง ๆ จำนวน 130 ประเทศ ซึ่งเป็นสมาชิกของยูเนสโก ผลจากการศึกษาและค้นคว้าในรายงานนี้มีส่วนช่วยทำให้เกิดการตัดสินใจ และมีการดำเนินการในเรื่องการศึกษาต่าง ๆ ขึ้น จากปฏิกิริยาของหลาย ๆ ประเทศทำให้คาดว่ารายงานฉบับนี้ได้รับความสำเร็จและเป็นขั้นหนึ่งที่จะบันทึกไว้เป็นปรากฏการณ์ในความร่วมมือระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยูเนสโกยังได้จัดการประชุมการศึกษาระหว่างประเทศอีกครั้งในเรื่องเกี่ยวกับแนวโน้มสำคัญทางการศึกษาของโลกปัจจุบันด้วย

1. การประชุมการศึกษาระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาการศึกษาและการจัดทำรายงานการศึกษาเพื่อชีวิต (Learning to Be)

1.1 การจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาการศึกษา

จากการประชุมสามัญของยูเนสโก ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ.2513 เป็นผลให้ยูเนสโกได้จัดตั้งคณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา (International Commission on the Development of Education) เพื่อพิจารณาแก้ปัญหาการศึกษาของโลก พร้อมทั้งเสนอกลวิธีและข้อเสนอแนะต่าง ๆ แก่ประเทศสมาชิกแก่คณะกรรมการบริหารทางการศึกษานานาชาติ และแก่คณะกรรมการที่ประชุมสามัญเพื่อวางโครงการการศึกษาต่าง ๆ ของยูเนสโก คณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาการศึกษาคณะนี้เป็นกรรมการระหว่างชาติ มีกรรมการทั้งหมด 7 คน

ด้วยกัน ประกอบด้วย นักการศึกษาและนักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงจากประเทศชิลี (นายเฟลิเป เฮอร์เรรา) ประเทศซีเรีย (นายอับดุล - ราซัคคับดรา) ประเทศคองโก (นายอองรี โลเปส) ประเทศรัสเซีย (นายอาร์เธอร์ วี เพทรอฟสกี้) ประเทศอิหร่าน (นายมาจิด ราห์เนมา) และสหรัฐอเมริกา (นายเฟรดเดอริค แชมป์เปี้ยน วอร์ด) โดยมีนายเอดการ์ ฟอร์ (Edgar Faure) เป็นประธาน นายเอดการ์ ฟอร์ ผู้นี้เป็นอดีตนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการของประเทศฝรั่งเศส (Thomas, 1975 : 101)

งานที่คณะกรรมการได้รับมอบหมายมีความใหญ่โตกว้างขวางในหลาย ๆ ด้าน อันดับแรกต้องตรวจสภาพของการศึกษาทุก ๆ แห่งในโลก การดำเนินงานขั้นนี้มีประโยชน์ตรงที่ทำให้คณะกรรมการได้ทราบว่าความไม่พอใจที่มีต่อการศึกษานั้นเป็นเหมือนกันหมดทั่วโลก และไม่ได้จำกัดอยู่เพียงประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งยูเนสโกก็ได้ให้ความสนใจอยู่แล้วตามปกติ นอกจากนี้ยังได้ให้ข้อสมมติฐานไว้ด้วยว่า การทดลองและการปรับปรุงการศึกษาไม่ว่าที่ใดอาจจะมีประโยชน์ในที่อื่น ๆ ด้วย การที่รวมประเทศอุตสาหกรรมเข้ามาด้วยนั้นทำให้คณะกรรมการสามารถที่จะยอมรับและหาประโยชน์จากข้อเท็จจริงที่ว่า การทดลองทางการศึกษานั้นสมควรอย่างยิ่งที่จะกระทำกันในประเทศที่รวยที่สุดและจนที่สุด ประเทศที่ไม่มีอะไรจะเสียและประเทศที่มีบางสิ่งบางอย่างที่สามารถจะเสียให้ได้นั้นเหมาะแก่การทดลองมากกว่าประเทศที่มีทรัพยากรเกินความต้องการของระบบเก่า ซึ่งใช้ทรัพยากรเหล่านั้นมากเกินความจำเป็น แต่ก็ยังไม่ได้แสดงให้เห็นว่าทรัพยากรเหล่านั้นไม่เพียงพอแก่ความต้องการเสียทีเดียว (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520 : 1)

ดังนั้น ในการประชุมครั้งแรกคณะกรรมการได้พิจารณาที่จะใช้วิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ส่งคณะผู้ปฏิบัติการเดินทางไปยังเขตต่าง ๆ ทั่วโลกเพื่อหาข้อเท็จจริงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ทางการศึกษา

2. เยี่ยมเยียนองค์การต่าง ๆ ของสหประชาชาติและสถาบันในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ตลอดจนหน่วยงานที่ศึกษาที่เกี่ยวกับปัญหาทางการศึกษา

3. เข้าร่วมประชุมและเข้าสังเกตการณ์ในระดับนานาชาติและภูมิภาค

4. วิเคราะห์เอกสารที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ

5. ให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหารและผู้ชำนาญการพิเศษที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางการศึกษาโดยเฉพาะ

ในปี พ.ศ. 2515 คณะกรรมการได้ดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยและได้รับผลสำเร็จอย่างดียิ่ง คณะกรรมการได้จัดทำรายงานการพิจารณาให้ยูเนสโกในปีนั้นเองและได้ตั้งชื่อรายงานนี้ว่า Learning to Be (Faure, 1972) ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า การศึกษาเพื่อชีวิต - โลกแห่งการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต รายงานนี้มีความยาวถึง 9 บท กล่าวถึงปัญหาสำคัญในการศึกษาทุกแง่ทุกมุม

แต่สิ่งที่ยูเนสโกหวังที่จะได้ก็คือ รายงานซึ่งสามารถใช้เป็นข้อแนะแนวทางการศึกษาในอนาคต และช่วยให้ประเทศสมาชิกเห็นทางที่จะแก้ปัญหาของตนเอง

เมื่อเริ่มดำเนินการนั้น คณะกรรมการได้วางหลักการไว้สี่ประการด้วยกัน คือ

1. คณะกรรมการถือว่างานที่ได้รับมอบหมายครั้งนี้เป็นงานเพื่อนานาชาติทั่วโลก ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกนั้นย่อมประกอบด้วยชนชาติต่าง ๆ กัน มีวัฒนธรรมไม่เหมือนกัน มีลัทธิการเมืองต่างกัน และมีความเจริญผิดกันไป แต่ทุก ๆ ชาตินั้นย่อมมีความมุ่งมาดปรารถนา มีปัญหาอุปสรรคและมีแนวโน้มที่จะดำเนินการพัฒนาประเทศไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างเดียวกัน นั่นคือเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความรักใคร่สมานฉันท์ระหว่างรัฐบาลและบรรดาประชาชนพลเมือง โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องใด ๆ และอุปสรรคใด ๆ ทั้งสิ้น

2. ความเชื่อมั่นในความเป็นประชาธิปไตย ประชาธิปไตยนั้นถือว่าคนทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงศักยภาพแห่งตนให้ปรากฏและทุกคนมีสิทธิกำหนดอนาคตของตนเอง และมีความเชื่อมั่นว่าการศึกษากับประชาธิปไตยนั้นย่อมเป็นปัจจัยต่อกัน การศึกษาที่กล่าวถึงนี้มิได้หมายถึงการศึกษาภาคบังคับสำหรับทุกคนแต่อย่างเดียวเท่านั้น แต่หมายถึงการศึกษาที่จะต้องมาเริ่มต้นกันเสียใหม่ ทั้งในเรื่องของหลักการและวิธีการ

3. หลักที่ว่าความมุ่งหมายของการพัฒนาการศึกษาก็คือ การสร้างคนให้เป็นคนโดยสมบูรณ์หมายความว่าคนเรานั้นควรจะได้พัฒนาบุคลิกภาพจนสุดความสามารถและควรแสดงความคิดเห็นได้ทุก ๆ ทาง ตลอดจนสามารถทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าเขาจะอยู่ในฐานะที่เป็นสมาชิกของครอบครัวหรือสังคม ไม่ว่าเขาจะอยู่ในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศหรือในฐานะผู้ผลิต และไม่ว่าเขาจะอยู่ในฐานะเป็นนักประดิษฐ์คิดค้นหรือนักคิดนักฝันก็ตาม

4. คนจะเป็นคนโดยสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อเขามีความใคร่รู้ใคร่เรียนไปจนตลอดชีวิต ทั้งนี้ เพราะคนเรานั้นย่อมมีความต้องการต่าง ๆ เพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ ถ้ามิได้ศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดชีวิตแล้ว ก็อาจทำให้ความเป็นมนุษย์ของเขาขาดลงไปได้ด้วยเหตุที่ว่ามนุษย์จะเรียนรู้อะไรหมดในทีเดียวย่อมไม่ได้ แต่มนุษย์จะต้องเพียรพยายามหาความรู้อยู่จนตลอดชีวิต เพราะว่ามนุษย์จะต้องเรียนเพื่อดำรงชีวิต

หลักการส่วนมากที่กล่าวไว้ในรายงานได้เป็นที่ยอมรับของประเทศต่าง ๆ จุดหมายของการยอมรับก็เพื่อให้เกิดประชาธิปไตย ให้มีความเท่าเทียมในสิทธิและโอกาสการเตรียมตัวเพื่อชีวิตในการทำงานและการศึกษาตลอดชีวิต จะเป็นการศึกษาที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน ความจริงที่ต้องยอมรับก็คือ การศึกษาที่มีอยู่ไม่เหมาะสมกับความต้องการของสังคมมีให้เห็นอยู่มาก

แต่ก็เป็นสิ่งที่ยากที่จะให้ประเทศต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันในทางการเมืองและเศรษฐกิจยอมรับในสิ่งเดียวกัน และปฏิบัติตามแนวการศึกษาที่เสนอโดยผู้เชี่ยวชาญกลุ่มหนึ่ง ถึงแม้ว่าผู้เชี่ยวชาญกลุ่มนี้จะเป็นผู้มีชื่อเสียงและชำนาญงานที่สุดในโลกก็ตาม แต่อย่างไรก็ดี รายงานนี้เป็นที่ยอมรับจากประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งประเทศต่าง ๆ เห็นว่าไม่เป็นการยุ่งยากที่จะปฏิบัติตามข้อสนับสนุน เว้นแต่ความยุ่งยากทางด้านภาษาท้องถิ่น ถึงแม้ว่ารายงานดังกล่าวของคณะกรรมการจะไม่มีผลบังคับก็ตาม แต่ความร่วมมือระหว่างชาติจะเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเป็นจริงขึ้น

1.2 เนื้อหาสาระโดยทั่วไปของรายงานการศึกษาเพื่อชีวิต

รายงานเรื่องการศึกษาเพื่อชีวิตนี้มีอยู่สามภาคด้วยกัน (บรรจง ชูสกุลชาติ, 2520 : 2-8) คือ ภาคหนึ่ง ได้กล่าวถึง **ผลการศึกษาค้นคว้า** โดยได้กล่าวถึงการศึกษาที่เป็นมาในอดีตกาล ในสังคมส่วนต่าง ๆ ของโลก จนถึงสมัยการปฏิวัติอุตสาหกรรม แล้วได้พิจารณาถึงการศึกษาในยุคปัจจุบันรวมทั้งปัญหาการศึกษาต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ นอกจากนั้น ยังได้พิจารณาถึงปัญหาสำคัญ ๆ เช่น ปัญหาการเพิ่มของประชากร ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ตลอดจนปัญหาทางสังคมและปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ โดยเน้นพิจารณาที่ปัญหาเหล่านั้นสัมพันธ์อยู่กับการศึกษา

รายงานการศึกษาเพื่อชีวิตในภาคหนึ่งนี้ ได้พิจารณาลึกและกว้างเข้าไปในระบบการศึกษาโดยเฉพาะ ว่าการศึกษาที่จัดเป็นระบบอยู่ในปัจจุบันนี้นั้น ได้มีระเบียบประเพณี ข้อบังคับ

และกฎเกณฑ์อย่างไร มีเนื้อหาสาระอย่างไร และมีหนทางสอดคล้องกับประชาธิปไตยอย่างไร

ภาคสองนั้นได้กล่าวถึงเรื่องของ**อนาคต** โดยได้พิจารณาสืบเนื่องมาจากภาคหนึ่งว่าในกาลอนาคตนั้นมีปัญหาท้าทายการศึกษาอยู่อย่างไรบ้าง ทั้งปัญหาทางด้านความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ปัญหาทางการเมือง และปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ และในภาคอนาคตของรายงานนี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงผลการศึกษาค้นคว้าด้านต่างๆ ซึ่งเป็นความพยายามที่จะนำผลการศึกษาค้นคว้าทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้นมาแก้ไขปัญหาการศึกษาที่กำลังท้าทายอยู่ การค้นคว้าเหล่านั้น เป็นผลการค้นคว้าทางด้านสมอง ด้านจิตวิทยา ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่เกิดจากการทดลองปฏิบัติ นอกจากนั้นยังได้เสนอความมุ่งหมายการศึกษาไว้เพื่อให้ทั่วโลกได้ร่วมกันพิจารณาด้วย

สำหรับภาคที่สามนั้น ได้กล่าวถึงเรื่อง**สังคมการเรียน**อันเป็นเรื่องสำคัญที่เป็นหัวใจของรายงานการศึกษาเพื่อชีวิต มีการเสนอแนวคิดว่า การจัดการศึกษาต่อไปควรจะได้อาศัยสังคมทั้งสังคมเป็นสถานที่ดำเนินการการศึกษา คณะกรรมการได้ค้นพบว่า ในหลายๆ เรื่องที่การศึกษาประสบความล้มเหลว และแม้ว่าจะได้มีการใช้ความพยายามแก้ไขอย่างมากมาย โดยมีการปฏิรูปหรือขยายขอบเขตการศึกษาก็ตาม แต่ระบบการศึกษาในปัจจุบันยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและยังไม่ให้ความต้องการพื้นฐานทางสังคมอย่างเพียงพอ ระบบการศึกษาเริ่มล้าสมัย ปัญหาที่ถกเถียงกันก็คือ การพัฒนาในโครงสร้างของการศึกษาของเราเพียงพอหรือไม่ ซึ่งในด้านนี้คณะกรรมการได้สำรวจความคิดเห็นจากโรงเรียนในระดับเดียวกัน ซึ่งบางแห่งที่มีความคิดเห็นรุนแรงมีความเห็นว่า สังคมควรจะมีการแก้ไขระบบโรงเรียนใหม่ อย่างไรก็ตาม จากประวัติศาสตร์การศึกษาของโลกตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์จนถึงในสมัยปัจจุบัน ทำให้ทราบว่า เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วการศึกษาในอดีตรุ่งเรืองมากกว่าในปัจจุบัน แต่สิ่งที่ได้รับสืบทอดจากบรรพบุรุษอันหาค่ามิได้ได้สูญหายไป เนื่องจากแรงผลักดันภายนอก โดยเฉพาะจากการตกเป็นอาณานิคมของอีกประเทศหนึ่งเมื่อพิจารณาระหว่างความสัมพันธ์ของโรงเรียนและสังคมจะเห็นว่า มีปัญหาเรื่องการขาดแคลนในด้านปัจจัยต่างๆ และความไม่เท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นในสังคมระหว่างเด็กในชาติเดียวกันหรือกับชาติอื่น ทำให้มีข้อคิดว่า โรงเรียนควรจะเป็นสถานที่แห่งเดียวเท่านั้นในการให้การศึกษาหรือไม่ ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วมีสถานที่ที่ให้การศึกษาอีกหลายแห่งที่ยืดหยุ่นและสนองความต้องการของผู้เรียนได้ดีกว่า ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้เกิดความคิดในเรื่องการศึกษา

ตลอดชีวิตขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อที่จะให้การเรียนรู้มีการคิดประดิษฐ์และมีอะไรใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ ๆ

ดังนั้น ถ้าหากการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับมนุษย์ไปตลอดชีวิตและสังคมทั้งหมด ซึ่งรวมทั้งเศรษฐกิจตลอดจนถึงทรัพยากรทางการศึกษาแล้ว เราก็มีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงระบบการศึกษาใหม่ จนกระทั่งบรรลุถึงยุคของสังคมแห่งการเรียนรู้ (learning society) ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่แท้จริงของการศึกษาอันน่าท้าทายที่จะต้องเผชิญในอนาคต

ดังนั้น เพื่อที่จะให้เห็นถึงแนวทางดังกล่าว สังคมแห่งการเรียนรู้ (learning society) คือ การจัดการศึกษาตลอดชีวิตแบบเป็นไปตามธรรมชาติ โดยการให้โอกาสในการศึกษาเล่าเรียน หาความรู้เพิ่มเติม หรือพัฒนาตัวบุคคลได้อย่างเต็มที่ และที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น ๆ ว่า **อิลวาน อิลลิช** ผู้ตั้งทฤษฎีในเรื่องสังคมแห่งการเรียนรู้ ได้กล่าวว่า "สังคมแห่งการเรียนรู้เป็นสังคมที่จะต้องล้มเลิกระบบโรงเรียน" เพราะในทัศนะของเขาเห็นว่า การศึกษาในระบบโรงเรียนนั้นจะสร้างปัญหาให้เกิดกับสังคม และประสบความล้มเหลวในการดำเนินการศึกษามาตลอด และจากประวัติศาสตร์ได้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ตำหนิความคิดที่ว่า การศึกษาคือสถาบันกันอย่างมาก เพราะในยุคแรกแห่งความเจริญของมนุษย์ (earlier civilizations) สังคมทั้งหมดคือสถานที่ศึกษาสำหรับคนหนุ่มนับแต่สมัยเรอเนสซองส์ (Renaissance) เป็นต้นมา โรงเรียนและมหาวิทยาลัยได้ถือสิทธิของตนเองในการที่จะจัดการศึกษาขึ้นเป็นการภายใน สร้างกฎเกณฑ์อันเป็นเครื่องกีดขวางระหว่างสังคมและการศึกษา ตลอดจนระหว่างการศึกษาต่างสถาบันและการดำรงชีวิต อิลลิชได้กล่าวย้ำว่า การล้มเลิกโรงเรียนอาจไม่ใช่สิ่งที่จะขจัดเครื่องมือกีดขวางต่าง ๆ ได้ทั้งหมด แต่เป็นเพียงการเปิดทางการศึกษาให้แก่ชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมแห่งการเรียนรู้ต้องการ (Illich, 1971 : 16-20)

นอกจากนี้ ในรายงานการศึกษาเพื่อชีวิตยังได้เสนอแนวทางความร่วมมือระหว่างประเทศไว้ด้วย โดยเสนอโครงการเพื่อเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาของทุกชาติไว้ด้วย คณะกรรมการเห็นว่า การศึกษาเป็นเรื่องระดับชาติและเกี่ยวพันกับขนบธรรมเนียมประเพณี สังคมและการพัฒนาของประเทศ การนำแบบอย่างการศึกษาของต่างประเทศมาใช้กับประเทศของตนมักไม่ประสบผลดีเท่าที่ควร ดังนั้น การที่ได้นำเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณาจึงนับว่าเป็นสิ่งดี แต่เดิมความร่วมมือ

ระหว่างประเทศจะเป็นไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ครู และนักเรียน ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการพัฒนาของแต่ละประเทศด้วย ปัจจุบันถึงเวลาที่จะต้องพิจารณาไตร่ตรองกันถึงระบบการศึกษาเพื่อศึกษาถึงลักษณะ ทฤษฎี และวิธีการ ตลอดจนเปรียบเทียบถึงปัญหาและวิธีการแก้ไข

ความร่วมมือทางการศึกษาในระยะหลังได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะที่สำคัญ คือ

1. ในรูปของบุคลากรเนื่องจากความจำเป็นที่ต้องขยายการศึกษามากกว่าทรัพยากรของประเทศ ดังนั้น เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนต่องบประมาณของประเทศที่มีอยู่ จึงต้องมีความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งความร่วมมือหรือช่วยเหลือในลักษณะนี้จะเป็นการช่วยเหลือในรูปของบุคลากร

2. ในรูปของการกู้ยืมเงินทุนในระยะยาว การช่วยเหลือระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาทางการศึกษาในสาขาที่หลาย ๆ ประเทศไม่สามารถที่จะเสี่ยงดำเนินการ เนื่องจากมีทรัพยากรไม่เพียงพอ เพื่อที่จะให้การดำเนินการแบบนี้มีการปฏิบัติหรือทดลองประเทศนั้น ๆ จึงจำเป็นต้องรับการช่วยเหลือจากต่างประเทศ ซึ่งความร่วมมือในลักษณะนี้จะเป็นในรูปของการกู้ยืมเงินทุนในระยะยาว

เมื่อคณะกรรมการได้ทำการประเมินผลความสำเร็จในความร่วมมือระหว่างชาติ ซึ่งมีทั้งความร่วมมือของทั้งสองฝ่าย ความร่วมมือระหว่างนานาชาติและข้อตกลงระหว่างประเทศ ผลปรากฏว่าทั้งประเทศผู้ให้และผู้รับต่างวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน ประเทศผู้ให้กล่าวว่า การให้ความร่วมมือนั้นเป็นการสูญเปล่าและการดำเนินการในประเทศที่ขอรับความช่วยเหลือได้กล่าวถึงประเทศที่ให้การช่วยเหลือว่า การช่วยเหลือมุ่งหวังผลประโยชน์ทางการเมืองทางด้านยุทธ-ศาสตร์หรือทางด้านการค้า และพยายามปลูกฝังวัฒนธรรมจากต่างประเทศให้แก่นักเรียน

จากสาเหตุที่มีวิกฤตการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น คณะกรรมการได้เน้นถึงการให้ความช่วยเหลือที่ไม่พอเพียง ควรมีการเพิ่มผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการฝึกอบรมมาอย่างดีและควรมีโครงการที่จะนำไปเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาที่ล้าสมัยนั้นได้

อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือเป็นสิ่งจำเป็นและจะต้องเพิ่มมากขึ้น คณะกรรมการได้พิจารณาถึงความร่วมมือระหว่างประเทศและพยายามหาทางแก้ไขให้มีสถานการณ์ดีขึ้น โดยแบ่งเป็น 2 แนวความคิด คือ

แนวความคิดที่ 1 เห็นว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างแผนงานศูนย์หรือเงินทุนใหม่ขึ้น เพียงแต่จัดองค์กรต่าง ๆ ให้ดีขึ้น และควรมีการเผยแพร่แผนงานให้กว้างขวาง ให้เป็นไปตามความต้องการของการศึกษาที่จะมีมาถึงในอนาคต

แนวความคิดที่ 2 เห็นว่า ควรจะจัดให้มีแผนงานระหว่างประเทศ โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้ความช่วยเหลือทางด้านวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางเทคนิค และเงินแก่ประเทศที่ดำเนินการทางยุทธศาสตร์การศึกษาใหม่

นอกเหนือจากเนื้อหาสาระโดยทั่วไปแล้ว ในรายงานการศึกษาเพื่อชีวิตยังได้กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ อีกหลายเรื่อง ดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษา

แม้รายงานการศึกษาเพื่อชีวิตจะมิได้กล่าวไว้โดยเฉพาะเจาะจงว่าปรัชญาการศึกษาที่ควรจะนำมายึดถือคืออะไรก็ตาม แต่คณะกรรมการระหว่างชาติที่จัดทำรายงานเรื่องนี้ได้พยายามชี้ชวนให้เห็นว่า เมื่อได้สำรวจตรวจสอบประวัติศาสตร์การศึกษากันโดยละเอียดลออพอสมควรแล้ว เมื่อได้วิเคราะห์ปัญหาที่ท้าทายอยู่ในปัจจุบันทุกแง่ทุกมุมแล้ว และเมื่อพิจารณาแสวงหาลู่ทางที่จะให้การศึกษาดำเนินไปโดยราบรื่นแล้ว การดำเนินการศึกษาต่อไปในอนาคตก็น่าจะมีหลักการสำคัญที่สุดอยู่อย่างหนึ่ง นั่นคือ การศึกษาหาความรู้ของมนุษย์นั้น เป็นการสืบเนื่องกันตลอดไปตั้งแต่เกิดจนตาย และในชั่วชีวิตนั้นมนุษย์ไม่มีวันที่จะหยุดการเรียนรู้ได้เลย มนุษย์ทุกคนย่อมสามารถที่จะเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และทุก ๆ วัยในชีวิต

ปรากฏการณ์เกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้ของมนุษย์นั้น ย่อมเป็นไปดังกล่าวนี้ ดังนั้น ถ้าจะกล่าวว่า คณะกรรมการระหว่างชาติผู้จัดทำรายงานเรื่องนี้มีปรัชญาการศึกษาที่ว่า **การศึกษาคือการเรียนรู้ที่สืบเนื่องกันไปจนตลอดชีวิต** ก็คงจะไม่ผิดจากข้อเท็จจริงไปมากนัก

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์อันสำคัญที่สุดของการศึกษาตามความเชื่อของคณะกรรมการก็คือ **การทำมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์** เพื่อให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาผู้อื่น และพัฒนาสังคม นอกจากนั้น คณะกรรมการได้เสนอวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ให้พิจารณา 4 ข้อ คือ

1. เพื่อความเป็นมนุษยภาพแบบวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ ต้องเป็นผู้ที่ยึดสัจธรรมเป็นหลัก สามารถประพฤติปฏิบัติตามหลักสัจธรรมอันนั้น จนดำรงตนอยู่ได้ในสมัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างมีความสุข

2. เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ กล่าวคือ ต้องเป็นผู้รู้จักแสวงหาค่านิยมใหม่ รู้จักใช้สมรรถภาพและเอกัตภาพแห่งตนให้เกิดประโยชน์เพื่อส่วนรวม

3. เพื่อให้อุทิศตนต่อสังคม กล่าวคือ ให้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ รู้จักสิทธิ หน้าที่ และทำประโยชน์เพื่อสังคม

4. เพื่อให้เป็นคนที่สมบูรณ์ กล่าวคือ เป็นผู้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรมประจำใจ ซึ้งในความงาม ความดี และความจริง แสวงหาแต่สัจธรรม

3. เนื้อหาสาระและขบวนการเรียนรู้

เนื้อหาสาระที่จะกำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น จะต้องเป็นไปตามสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต้องถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุด แต่ในเวลาเดียวกันหลักสูตรดังกล่าวจะต้องสัมพันธ์กับหลักสูตรในวิชาอื่น ๆ และจะต้องสัมพันธ์กับงานและอาชีพที่เป็นอยู่ด้วย

นอกจากนั้นหลักสูตรการศึกษาจะต้องบรรจุเรื่องการเมืองและเรื่องประชาธิปไตยเข้าไว้ด้วย อนึ่ง ในการจัดหลักสูตรนั้น ต้องจัดให้เหมาะสมกับเอกัตภาพของบุคคล

ในด้านขบวนการเรียนรู้นั้น วิชาเรียนต่าง ๆ ไม่ควรจำแนกออกเป็นรายวิชาอีกต่อไป ในการเรียนการสอนจะต้องมีภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติควบคู่กันไปเสมอ และครูจะต้องอาศัยเทคโนโลยีในการดำเนินการสอนให้มาก วิธีสอนวิธีเรียนจะต้องเป็นแบบประชาธิปไตย เพราะเป็นวิธีที่ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ วิธีสอนวิธีเรียนที่ดีที่สุดก็คือ การให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง หลักการสอนการเรียนดังกล่าวนี้ ควรใช้กับการศึกษาทุกระดับ

เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องถือหลักการที่ว่า ผู้เรียนนั้นเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ จึงจำเป็นจะต้องให้อิสระแก่ผู้เรียนตามวุฒิภาวะ และให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้โดยตนเองตามนิสัย แรงจูงใจตลอดจนควรให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำมากกว่าการถูกกระทำ

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนนั้นจำเป็นจะต้องมีอิสระ แต่มีความรับผิดชอบร่วมกันและมีความเข้าอกเข้าใจกัน ครูต้องอาศัยหลักการแนะแนวอย่างมากในการสอนการเรียน และครูจะต้องถือว่าตนเองก็เป็นผู้เรียนด้วยผู้หนึ่ง

การดำเนินงานการศึกษานั้น นักการศึกษาจะต้องสร้าง**สังคมการเรียน**ขึ้นมาให้ได้ คือต้องไม่ยึดไม่ติดอยู่แต่โรงเรียนเพียงสถาบันเดียวในการให้การศึกษาจะต้องอาศัยสถาบันสื่อสารมวลชน สถาบันเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ตลอดจนสถาบันสังคมอื่น ๆ ทั้งของรัฐบาล เอกชน และสมาคม เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ เพื่อส่งเสริมการงานและอาชีพของนักเรียน

การวัดผลการเรียนนั้น ไม่ควรวัดแต่การเขียนคำตอบสอบไล่แต่อย่างเดียว แต่ควรเน้นหนักในเรื่องการวัดความสามารถในการทำงาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ความคิดสร้างสรรค์ และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

4. ระบบการศึกษา

การศึกษาภาคบังคับนั้น ควรมีสองระบบ คือ ทั้งระบบในโรงเรียนและระบบนอกโรงเรียน การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นจะต้องให้ความสนใจแก่เยาวชนนอกโรงเรียนเป็นพิเศษ ระบบมัธยมศึกษาไม่ควรแบ่งเป็นมัธยมสายสามัญและสายอาชีพ ทั้งสองสายนี้ควรรวมกันและสอนทั้งสามัญและอาชีพควบคู่กันไป สำหรับการสอนวิชาช่างและวิชาเทคนิคนั้น จะต้องฝึกฝนอบรมให้ผู้เรียนได้เรียนหลาย ๆ อย่างเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงทางช่างและเทคนิคต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้

สำหรับอุดมศึกษานั้นจะต้องเปิดกว้าง ให้ผู้ใคร่รู้ใคร่เรียนทุกคนเข้าเรียนได้โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษานั้นจะต้องเป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาอาชีพและความรู้ให้ทันสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็น**ระบบปิด** จะต้องเปลี่ยนให้เป็น**ระบบเปิด** กล่าวคือ ไม่ควรถือเอาอายุมาเป็นเกณฑ์ตายตัวในการเข้าเรียนและออกจากโรงเรียน ระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระบบการศึกษาจะต้องให้ลดน้อยลง อันจะเป็นการส่งเสริมอิสระในการเรียนและเป็นการทำลายอภิสิทธิ์ในระบบการศึกษาให้หมดไป

อนึ่ง ระบบการศึกษาที่ดีนั้น คือ ระบบการศึกษาที่ต่อเนื่องและระบบการศึกษาที่สัมพันธ์กันไปกับความเป็นจริงในสังคม และระบบการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับกาลอนาคตก็คือระบบการศึกษาที่ใช้ระบบสังคมทั้งระบบเป็นระบบการศึกษา

สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ การจัดระบบการศึกษาผู้ใหญ่ แต่ระบบการศึกษาผู้ใหญ่นั้นจะต้องจัดให้สอดประสานและมีความสัมพันธ์กับการศึกษาในระบบโรงเรียน

5. ครู

ฐานะตำแหน่งของครูในการศึกษาทุกระดับไม่ควรให้มีความแตกต่างกันในเรื่องระดับขั้นเงินเดือน ยศ ชั้น ตำแหน่ง เพราะครูทุกคนควรมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ในสังคมครูไม่มียศมีชั้นหรือเกิดการแบ่งยศแบ่งชั้น เรื่องยศเรื่องชั้นของครูนี้ถ้าสามารถเลิกได้ก็จะเป็นสิ่งวิเศษยิ่ง ครูจะต้องเป็นบุคคลพวกแรกที่ต้องเป็นตัวนำในการเปลี่ยนแปลงเรื่องนี้ เพราะครูเป็นผู้สอนและส่งเสริมความคิด

การฝึกหัดครูนั้นจำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงกันอย่างขนานใหญ่ ปรัชญาการฝึกหัดครูก็จะต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ แทนการฝึกหัดครูให้เป็นผู้สอนจะต้องฝึกหัดครูให้เป็นนักการศึกษา และการฝึกหัดครูในแนวใหม่ควรยึดหลักสองประการ กล่าวคือ หลักชำนาญการเฉพาะเรื่อง กับหลักการบริหารการศึกษา ในหลักการประการแรกนั้น เป็นหลักสำหรับฝึกครูอนุบาล ครูในสถาบันฝึกหัดครู ครูพิเศษสำหรับเด็กพิเศษ เช่น เด็กพิการ เป็นต้น สำหรับหลักประการที่สองนั้น ฝึกหัดเพื่อให้สามารถดำเนินงานการสอนการเรียนได้ทั้งสำหรับเด็กและสำหรับผู้ใหญ่ ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน และนอกจากนั้นจะต้องฝึกทักษะที่จำเป็น เช่น ทักษะในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา ทักษะในการบริการชุมชน และทักษะในการสร้างเสริมบุคลิกภาพทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ เพื่อให้สามารถนำบุคคลในสาขาวิชาชีพอื่น ๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์สำหรับการให้การศึกษาด้วย

6. การบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาในอนาคตจะต้องวางพื้นฐานอยู่บนหลักการแห่งประชาธิปไตย คือ ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนใหญ่เข้าร่วมกำหนดนโยบายการศึกษา และให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา การบริหารการศึกษาในอนาคตจะต้องมีการกระจายอำนาจและควร

มีหน่วยงานเดียวเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารการศึกษา เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงองค์การทางการศึกษาเสียใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการแห่งประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจ

7. งบประมาณการศึกษา

ในการจัดงบประมาณการศึกษานั้น จะต้องมีหลักการสำคัญสามประการคือ หนึ่งหลักการเพิ่ม สองหลักการหาเงิน สามหลักการลดค่าใช้จ่ายรายหัว นอกจากนั้นควรให้วงการอื่นที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการศึกษา เช่น วงการอุตสาหกรรม วงการเกษตรกรรม วงการธุรกิจ และวงการพัฒนาด้านต่าง ๆ มีส่วนรับผิดชอบในเรื่องงบประมาณการศึกษาด้วย

การใช้จ่ายเงินงบประมาณการศึกษานั้น ไม่ควรใช้จ่ายทุ่มเทเพื่อการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งโดยเฉพาะ จะต้องสร้างดุลยภาพในการใช้จ่ายงบประมาณการศึกษาในระดับต่าง ๆ ให้ได้ ในเวลาเดียวกันจำเป็นจะต้องหากรรมวิธีและรูปแบบใหม่ ๆ ในการจัดการศึกษา เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

การเพิ่มงบประมาณเพื่อการวิจัยการศึกษานั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพื่อค้นหาแนวคิดใหม่ในการเรียนการสอน ตลอดจนแนวคิดใหม่ในการจัดการและการแก้ปัญหาทางการศึกษาต่าง ๆ การวิจัยทางการศึกษานั้น ควรเน้นหนักไปทางด้านชีววิทยา จิตวิทยาเกี่ยวกับระบบประสาท ภาษาศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และการวิจัยในเรื่องเทคโนโลยีทางการศึกษา

8. เทคโนโลยีทางการศึกษา

สมัยปัจจุบันเป็นสมัยปฏิวัติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การดำเนินการศึกษาในอนาคตจำเป็นจะต้องอาศัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ ประเทศที่ยังขาดเทคโนโลยีระดับสูงก็ควรหาเทคโนโลยีราคาเยาและเทคโนโลยีระดับกลางให้มากขึ้น โดยเฉพาะเทคโนโลยีอย่างง่ายควรนำมาใช้ให้มากที่สุด

9. ยุทธศาสตร์ของการศึกษา

รายงานการศึกษาเพื่อชีวิตที่คณะกรรมการจัดทำขึ้นนี้จะช่วยประเทศต่าง ๆ ในการวางยุทธวิธีในการพัฒนาการศึกษา และจะช่วยวางบรรทัดฐานและโครงร่างซึ่งประเทศต่าง ๆ สามารถที่จะเลือกหาวิธีเพื่อการพัฒนาในรูปแบบที่ต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาวะของประเทศนั้น ๆ ซึ่ง

กล่าวได้ว่า เรื่องยุทธศาสตร์ทางการศึกษานี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินการแก้ปัญหาทางการศึกษา โดยมุ่งจะนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ประโยชน์ที่จะมุ่งให้ผลจากการศึกษาเป็นไปตามเป้าหมาย

คำว่า ยุทธศาสตร์ได้นำมาใช้ในวงการศึกษานานมาแล้ว แต่ส่วนมากมักจะออกมาในรูปคำว่า แนวนโยบาย กลวิธี แนวทางปฏิบัติ ที่จะนำมาใช้กันเต็มรูปศัพท์กันจริง ๆ จนกลายเป็นเรื่องธรรมดาเมื่อไม่กี่ 10 ปีมานี้เอง มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดในสหรัฐอเมริกาได้ตั้งศูนย์พิเศษขึ้นแห่งหนึ่ง เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องยุทธศาสตร์การศึกษาโดยเฉพาะ และยังพยายามติดต่อกับสถาบันการศึกษาชั้นสูงทั่วโลก เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเทศที่มีการกำหนดความมุ่งหมายและนโยบายในการดำเนินงานการศึกษาไว้ให้เต็มที่แน่นอน และได้พิจารณาเห็นว่า การเขียนโครงการต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและนโยบายนั้น อาจจะประสบกับอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย ถ้าหากขาดศิลปะ หรือวิธีการในการดำเนินงานและบริหารงานแล้ว อาจจะไม่สามารถทำโครงการนั้น ๆ บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้ (โพยม วรรณศิริ, 2515 : 35)

เพื่อที่จะให้เข้าใจความหมายของยุทธศาสตร์ของการศึกษาให้ชัดเจน ยุทธศาสตร์การศึกษาได้แก่ เทคนิคของการนำเอาทฤษฎีและศาสตร์ทางบริหารไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในด้านการจัดดำเนินการ (management) ในการปรับปรุงแก้ไขการวางแผนปฏิบัติงานและวางโครงการพัฒนาในรายละเอียด เพื่อการบริหารงานบุคลากร (Man) การเงิน (Money) และทรัพยากร (Materials) ให้บรรลุถึงเป้าประสงค์ตามโครงการที่วางไว้ให้เกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพ (โพยม วรรณศิริ, 2519 : 29)

สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนานั้น ยุทธศาสตร์สำคัญก็คือการจัดการศึกษาเพื่อมวลชน เพราะการศึกษาเพื่อมวลชนย่อมสามารถช่วยลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมได้มาก

ในการขยายการศึกษานั้น ยุทธศาสตร์สำคัญก็คือ เรื่องของคุณภาพ การส่งเสริมคุณภาพการศึกษานั้นจำเป็นจะต้องอาศัยเทคโนโลยีเข้าช่วยด้วยเป็นอย่างมาก คือต้องกำหนดแนวใหม่ในการจัด แต่เวลาเดียวกันก็ต้องประสมประสานกันไปกับแนวเดิมที่ดีงาม

การกำหนดยุทธศาสตร์การศึกษาในแนวใหม่นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยผลการวิจัยเป็นหลัก หรืออาจอาศัยแนวคิดจากต่างประเทศที่กระทำเป็นผลสำเร็จมาแล้วมาเป็นแบบอย่าง

ประกอบด้วยก็ได้ ซึ่งอาจอาศัยองค์การระหว่างประเทศช่วยเหลือเกื้อกูลในเรื่องนี้ สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา

ยุทธศาสตร์สำคัญในทศวรรษ 1970 ก็คือ การศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียนกับการพัฒนาการศึกษาผู้ใหญ่

เรื่องที่ต้องกระทำโดยด่วนรองลงมาก็คือ การเปลี่ยนระบบการศึกษาเป็นระบบเปิดกับการขจัดความไม่เสมอภาคทางการศึกษาให้หมดไป

ยุทธศาสตร์สำคัญที่สุดก็คือ การระดมสรรพกำลังต่าง ๆ ในสังคมมาใช้เพื่อดำเนินการศึกษาจนให้สังคมทั้งสังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ให้ได้

10. การดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาก็คือ การเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงให้ดีกว่าเดิม คณะกรรมการได้ศึกษาถึงพื้นฐานของปัญหาและวางหลักการให้ชัดเจนเพื่อมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหาวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมในแต่ละเรื่อง ๆ เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มียุทธศาสตร์สากลใด ๆ ที่จะสามารถนำไปใช้กับทุก ๆ ประเทศและในทุกสภาพการณ์จะมีก็แต่ยุทธศาสตร์ของแต่ละชาติเท่านั้น

คณะกรรมการได้เน้นถึงการดำเนินงานที่สำคัญที่จะต้องคำนึงถึง 2 วิธีด้วยกัน คือ

1. การเปลี่ยนแปลงจะต้องมีจุดหมายในแบบของการศึกษาที่ทันสมัย

2. การแก้ไขข้อผิดพลาดจะต้องคำนึงถึงวิถีทางในอนาคตไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน มิใช่หวังแก้ไขเฉพาะหน้า

ดังนั้น พอจะเข้าใจได้ว่า คณะกรรมการเน้นหนักในนโยบายหลัก เช่น การศึกษาแบบประชาธิปไตยทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน นั่นคือ การศึกษาที่ต้องเร่งเร้าให้มนุษย์ใคร่รู้ใคร่เรียนตามธรรมดา ธรรมชาติของมนุษย์นั่นเอง นอกจากนั้นยังเน้นหนักในด้านการพยายามใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและแรงผลักดันทางสังคมทั้งหมดตลอดจนพยายามสร้างความคิดในเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต กล่าวสั้น ๆ ก็คือ การศึกษาคือ ขบวนการในการดำรงชีวิตของมนุษย์เพื่อเป็นการแสดงออกและติดต่อกับบุคคลทั้งหลายด้วยประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาและเพิ่มเติมความรู้ให้แก่ตนเองได้ตลอดเวลา

11. สรุปรายงานการศึกษาเพื่อชีวิต

รายงานการศึกษาเพื่อชีวิต ก็คือ รายงานเกี่ยวกับการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้สืบเนื่องกันไปจนตลอดชีวิต โดยอาศัยสังคมทุกส่วนเป็นแหล่งเรียนรู้ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยสมบูรณ์ในสมัยปฏิวัติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1.3 ปฏิกิริยาของประเทศต่าง ๆ ต่อรายงานการศึกษาเพื่อชีวิต

ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้แสดงให้เห็นถึงความสนใจต่อรายงานของคณะกรรมการ โดยได้นำข้อคิดเห็นไปดำเนินการถึงแม้ว่าโดยทั่วไปแล้ว การศึกษาในประเทศต่าง ๆ ยังอยู่ห่างไกลจากข้อตกลงทั่วไปที่ได้เสนอแนะไว้ในรายงาน

อย่างไรก็ตาม มีบางประเทศที่มีความเห็นตรงกันข้าม โดยกล่าวว่า รายงานนี้จะให้ประโยชน์ในการนำความคิดที่นึกฝันนี้ไปปฏิบัติได้เพียงใด อาทิเช่นในเรื่องสังคมแห่งการเรียนรู้และการศึกษาตลอดชีวิต เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวว่า คณะกรรมการหวังผลล่วงหน้าในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากเกินไป

ถึงแม้ว่ามีปฏิกิริยาจากประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งทางบวกและทางลบนั้น แต่รายงานฉบับนี้ได้มีข้อเรียกร้องจากหลายชาติให้มีการแปลรายงานการศึกษาเพื่อชีวิตเป็นภาษาต่าง ๆ หลายภาษาด้วยกัน เพราะอย่างน้อยรายงานฉบับนี้มีค่ายิ่งที่ได้เน้นให้เห็นความสำคัญของพันธกรณีที่การศึกษามีต่อความก้าวหน้าของสังคม สถาบันการศึกษาทั้งปวงควรรักษาพันธกรณีดังกล่าวนี้ไว้เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาสืบต่อไป

2. การประชุมการศึกษาระหว่างประเทศอันแสดงถึงแนวโน้มการศึกษาของโลกปัจจุบัน

ยูเนสโกโดยสำนักการศึกษาระหว่างประเทศ (The International Bureau of Education - IBE.) ได้จัดให้มีการประชุมการศึกษาระหว่างประเทศ ครั้งที่ 35 (The 35th Session of The International Conference of Education) ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อปี พ.ศ. 2518 ในเรื่องเกี่ยวกับแนวโน้มที่สำคัญของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการประชุมครั้งนี้ เพื่อจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มสำคัญ ๆ ทางการศึกษาในแต่ละประเทศ

การประชุมครั้งนี้ประเทศสมาชิกได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมรวม 96 ประเทศ รวมทั้งผู้แทนของประเทศไทยด้วย องค์การต่าง ๆ ที่อยู่ในเครือสหประชาชาติและองค์การที่ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลก็ได้ส่งผู้สังเกตการณ์เข้าร่วมประชุมด้วยรวมผู้เข้าประชุมทั้งหมด 348 คน

ในจำนวนผู้เข้าประชุมทั้งหมดเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 20 คน และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการอีก 7 คน มีหลายประเทศได้กำหนดให้ผู้แทนถาวรประจำยูเนสโกเป็นผู้แทนของประเทศในการประชุมด้วย ผลของการประชุมสรุปได้ดังนี้ คือ

2.1 ข้อคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการประชุม

1. ประเทศจำนวนมากได้กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาในประเทศของตนและได้ย้ำด้วยว่า ถ้าไม่กระจายอำนาจในการบริหารการศึกษาออกไปแล้ว การปฏิรูปการศึกษาจะไม่ได้รับผลสำเร็จ

2. การศึกษาของแต่ละคนจะต้องดำเนินไปโดยตลอดชีวิต จะหยุดขวนขวายหาความรู้ความชำนาญย่อมไม่ถูกแน่ ว่าที่จริงแล้วการศึกษาจะเริ่มตั้งแต่คลอดออกมาจากครรภ์มารดาและจบลงที่หลุมฝังศพหรือที่กล่าวกันทั่ว ๆ ไปว่า "From the womb to the tomb"

3. จำเป็นต้องขยายการศึกษาทุกระดับเพื่อเปิดให้มีโอกาสอันเท่าเทียมกัน ในการศึกษาและในที่สุดเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการศึกษา

4. การอบรมครูประจำการนั้นถือกันแล้วว่าเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกหัดครูตามปกติ กล่าวคือ เมื่อครูออกไปสอนนาน ๆ แล้ว ต้องมารับการอบรมเพื่อเติมให้ทันสมัยอยู่เสมอ

5. ถ้าในระดับประถมและมัธยมศึกษายังมีผู้ได้เรียนกันน้อยอยู่ การที่จะเข้าสู่อุดมศึกษาก็จะมากไปไม่ได้

6. นวัตกรรมทางการศึกษานั้นย่อมมีสองระดับ คือ นวัตกรรมเกี่ยวกับโครงสร้าง (structural innovation) เช่น เกี่ยวกับระบบโรงเรียน ระบบการบริหารการศึกษา ระบบการวัดผล ระบบการแนะแนว ฯลฯ ประการหนึ่ง และนวัตกรรมเกี่ยวกับเทคนิคต่าง ๆ เช่น วิธีการในการปรับปรุงหลักสูตร การใช้วิทยุและโทรทัศน์ การศึกษาแบบเปิด (Open education) หลักสูตรสำหรับรายบุคคล ฯลฯ อีกประการหนึ่ง

7. ระบบการศึกษาในหลายประเทศยังเป็นการศึกษาสำหรับ "ผู้เรียนเก่งหรือผู้ที่เลือกมาแล้ว" (The elite) อยู่ และละเลยบุคคลในชาติอีกตั้ง 60-80 เปอร์เซ็นต์ เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าการวางแผนการศึกษายังไม่ดีพอ

8. การจัดการศึกษานั้นจะต้องให้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของประเทศให้มากขึ้น ถ้าไม่พิจารณาในเรื่องนี้แล้วถึงจะเร่งเร็วสักปานใดก็ย่อมจะไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร

9. การศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นการศึกษาที่เป็นรากฐานสำคัญยิ่ง บางประเทศถือเป็นการศึกษาภาคบังคับแล้ว เช่น ในประเทศสวีเดน แต่ในประเทศที่กำลังพัฒนายังมองเห็นอย่างผิด ๆ ว่าเป็นของฟุ่มเฟือย

10. การพิจารณาเรื่องเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาจะพิจารณาต่างหากโดยไม่พิจารณาระบบการศึกษาทั้งหมดของประเทศด้วย เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

11. เพื่อช่วยเหลือให้ผู้มีทุนน้อยได้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาบางประเทศใช้ระบบ "เงินเพื่อการศึกษา" เงินที่ให้ยืมนี้รัฐบาลจะยกเลิกไปเลยถ้าผู้สำเร็จการศึกษาแล้วเข้าทำงานเป็นครู หรือกลับไปตั้งรกรากถิ่นฐานในบ้านเดิมของตน

12. เนื่องจากพลเมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ และความต้องการในเรื่องกำลังคนก็มากขึ้น การศึกษาแบบเก่าซึ่งจัดสำหรับบุคคลประเภทหัวกะทิ หรือ elite จึงทำไม่ได้อีกต่อไป ต้องหันไปยึดหลัก Democratization of Education และ Equality of opportunity หลักการดังกล่าวทั้ง 2 ประการนั้น นำไปสู่นวัตกรรมของการศึกษาเพื่อจะแก้ปัญหาเรื่องให้บุคคลได้เล่าเรียนกันมากขึ้น ในการแก้ปัญหาดังกล่าวนั้นปรากฏว่าใช้รูปแบบ (innovation models) ที่รับรองกันแล้ว 3 ประการคือ The Research and Development Model, The Social Interaction Model, The Problem Solving Model การเรียนด้วยตนเองโดยอาศัยวิทยุโทรทัศน์ เทป สไลด์ เอกสาร และการสัมมนาประกอบ ปรากฏว่าได้ผลดี เพื่อให้เกิดความกระจ่างในเรื่องนวัตกรรมทางการศึกษา หลายประเทศได้จัดตั้งศูนย์วิจัยการศึกษาขึ้นเพื่อศึกษาเรื่องนี้ เช่นที่เรียกว่า : National Council for Innovation in Education, National Education Research Center, Research Structures แบบอื่น ๆ ในระดับ

ภูมิภาค (Regional) และระดับระหว่างประเทศ (International)

13. มักจะเกิดความสับสนในคำศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ในหลายประเทศเช่น Life Long Education, Adult Education, Development Promotion Work, Functional Literacy, Basic Education, Continuous Training, Popula Education, Youth Work, Participation, Socio - Cultural Development, Second Chance Education, Social Education, Out of School Education, ฯลฯ จึงควรจะพูดเพียงง่าย ๆ ว่าที่เรียกว่า "การศึกษาตลอดชีวิต" (Lifelong Education) นั้นหมายถึงว่าบุคคลทั้งปวงย่อมจะมีโอกาสที่จะได้ศึกษาเล่าเรียนเพิ่มพูนความรู้ความสามารถโดยตลอดชีวิตของตน

14. การปฏิรูปการศึกษาในบางประเทศพยายามสร้างระบบการศึกษาขึ้น เพื่อให้เป็น "การศึกษาตลอดชีวิต" เช่น ในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งหมายความว่า ผู้เรียนจะกลับเข้ามาเรียนใหม่ได้ในระดับต่าง ๆ กัน (ไม่ใช่ต้องมาเริ่มที่จุดเริ่มต้นเสมอไป) และหมายความว่า ผู้เรียนด้วยตนเองอยู่เสมอ โดยใช้อุปกรณ์ ตำราและเอกสารต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่มากมาย

2.2 ความคิดสำคัญบางประการที่รวมได้จากถ้อยแถลงของประเทศต่าง ๆ

1. การปฏิรูปการศึกษาคงจะต้องอาศัยครูอยู่เป็นอันมาก ผลจึงจะไปถึงผู้เรียนทั้งปวงได้

2. การเปลี่ยนแปลงลักษณะของการศึกษาก็คือ การเปลี่ยนบทบาทของครูนั่นเอง

3. ความมุ่งหมายเฉพาะของการศึกษาบางประเทศ มุ่งไปในทางวิทยาศาสตร์ ประสบการณ์ในการทำงานและให้ทุก ๆ คนได้เรียน

4. จัดโรงเรียนกินนอนขึ้นในชนบทเพื่อทุกคนจะได้มาเรียนสะดวกขึ้นอีก

5. จัดตั้งโรงเรียนขึ้นให้เพียงพอสำหรับเยาวชนที่ต้องการทำงานประกอบอาชีพ

6. ครูควรจะได้รับการฝึกหัดให้สอนได้ทั้งนักเรียนในโรงเรียนและทั้งผู้ใหญ่ (adults)

7. ควรมุ่งให้บรรดาผู้เป็นครูได้รับการฝึกหัดในระดับปริญญาทั้งสิ้น

8. ควรตั้งศูนย์อบรมครูโดยใช้วิทยุ โปรษณีย์ ติดตามด้วยการสัมมนาและวิธีการอื่น ๆ

9. ปฏิรูปการศึกษาโดยใช้โสตทัศนศึกษาเป็นวิธีการหลักก็อาจทำได้

1.3 การวางแผนการศึกษา มีบทบาทสำคัญยิ่งในการปฏิรูปการศึกษา

1.4 ประเทศอุตสาหกรรม มีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนปีของการศึกษาภาคบังคับให้มากขึ้น และมีการฝึกผนนอกโรงเรียนมากขึ้น

1.5 การปฏิรูปการสอน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการสอนหลักสูตร อุปกรณ์ และตำราเรียน

1.6 ในหลายประเทศการศึกษาด้วยตนเองและวัดผลโดยตนเองแพร่หลายยิ่งขึ้น

1.7 การร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นสิ่งจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษา การสร้างวิธีการใหม่

2. ความเป็นธรรมในการศึกษา

2.1 ความเป็นธรรมในการศึกษา หมายถึง โอกาสอันเท่าเทียมกันในการเข้าเรียน การไม่กีดกันด้วยประการต่าง ๆ การให้ผู้เรียนได้เรียนในวิชาที่ผู้เรียนถนัด เป็นต้น

2.2 หลายประเทศเรียกร้องให้สนใจเรื่องการศึกษาก่อนวัยเรียนให้มากขึ้น บางประเทศได้กำหนดให้การศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นการศึกษาภาคบังคับด้วย

2.3 คุณภาพของโรงเรียนในชนบท และของโรงเรียนในเมืองจะต้องเท่าเทียมกัน

3. การได้มีโอกาสเข้าศึกษา โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา

3.1 การมีโอกาสศึกษากับการมีโอกาสได้เข้าสถานศึกษา เป็นเรื่องต่างกัน

3.2 อุดมศึกษา ไม่ได้หมายความว่าเข้ามหาวิทยาลัยเท่านั้น

3.3 แนวโน้มที่จะขยายให้อุดมศึกษามีหลายประเภท หลายสาขามีมากขึ้นในปัจจุบัน

3.4 การอุดมศึกษาไม่ควรเป็นการศึกษาเพื่อคนกลุ่มน้อยเท่านั้น

3.5 การฝึกผนในระดับสูงแบบอื่น ๆ ควรจัดทำให้มากขึ้นขนานไปกับการศึกษาในมหาวิทยาลัย

3.6 การให้การศึกษาเพื่อปริญญามากไป ทำให้เกิดปัญหา ควรหันมาให้ความสำคัญการศึกษาเพื่ออาชีพ

3.7 การแนะแนว จะช่วยเปลี่ยนค่านิยมเรื่องปริญญา

4. นวัตกรรม

4.1 หลายประเทศถือเอานวัตกรรมทางการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการศึกษา เพื่อช่วยในการแก้ปัญหาการศึกษา มิใช่เป็นนวัตกรรมเพื่อตัวของนวัตกรรมเอง

4.2 ก่อนที่จะใช้นวัตกรรมในสถานศึกษา ควรได้ทำการทดลองว่าได้ประโยชน์คุ้มค่าเสียก่อน

4.3 สื่อมวลชนจะต้องช่วยแพร่ข่าว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการใช้นวัตกรรม

4.4 ครูจะต้องได้รับการฝึกฝนในการใช้นวัตกรรม

4.5 นวัตกรรมทางการศึกษาจะต้องมีการวิจัยกันอีกมาก

4.6 หลายประเทศได้รายงานการใช้ "New Math" เข้ามาสอนในโรงเรียนว่าได้ผลเป็นที่พอใจ เช่นเดียวกับบางประเทศได้ใช้ดาวเทียมเพื่อประโยชน์ในการศึกษาผู้ใหญ่ด้วย

5. การศึกษาตลอดชีวิต

5.1 สมาชิกหลายประเทศได้เน้นเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต

5.2 ยังมีปัญหาหลายประการที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงเช่นจะจัดโรงเรียนอย่างไรจึงจะตรงตามหลักการศึกษาตลอดชีวิต ทำอย่างไรกิจกรรมระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนจึงจะรวมกันได้โดยเรียบร้อย

5.3 การสื่อสารมวลชน มีบทบาทที่สำคัญในการศึกษาตลอดชีวิต

3. สรุป

ยูเนสโกเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญที่มีส่วนในการตั้งมาตรฐานโลกสำหรับกิจกรรมทางด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งได้ช่วยให้ประเทศสมาชิกสามารถมองเห็นปัญหาที่รีบด่วนในประเทศของตนและหาทางแก้ไข สำหรับทางด้านการศึกษายูเนสโกได้จัดการประชุมระหว่างประเทศ ในเรื่องการพัฒนาการศึกษาหลายครั้ง ครั้งที่สำคัญได้มีการจัดประชุมและได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาแก้ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาของโลก คณะกรรมการนี้เป็นกรรมการระหว่างชาติ ประกอบด้วยนักการศึกษาและนัก

วิทยาศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงจาก 7 ประเทศ คณะกรรมการคณะนี้ได้เริ่มลงมือทำงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 และได้จัดทำรายงานขึ้นเรื่องหนึ่งคือ รายงานเรื่องการศึกษาเพื่อชีวิต (Learning to Be) โดยรายงานฉบับนี้เป็นรายงานเกี่ยวกับการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้สืบเนื่องกันไปจนตลอดชีวิต โดยอาศัยสังคมทุกส่วนเป็นแหล่งเรียนรู้ ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยสมบูรณ์ในสมัยปฏิวัติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้คณะกรรมการยังได้เห็นพ้องต้องกันว่า การที่ประเทศต่าง ๆ จะนำเอาความคิดต่าง ๆ ที่ปรากฏออกมาในรูปของรายงานใช้ให้เกิดประโยชน์นั้นควรจะเป็นไปในรูปของการวางแผนและการทบทวนแผนการศึกษาในระดับชาติ

สำหรับการประชุมระหว่างประเทศที่ยูเนสโกจัดขึ้นอีกครั้งหนึ่งนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวโน้มที่สำคัญของการศึกษา โดยที่ประชุมได้เสนอข้อคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการประชุม มีการสรุปความคิดสำคัญที่รวบรวมได้จากถ้อยแถลงของประเทศต่าง ๆ และสุดท้ายได้สรุปแนวโน้มที่สำคัญของการศึกษาไว้ 5 ประการ

คำถาม

1. คณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาการศึกษาที่ยูเนสโกตั้งขึ้น มีหน้าที่เกี่ยวกับอะไร และมีใครเป็นประธาน

.....

.....

.....

2. งานสิ่งแรกที่คณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา ดำเนินการคืองานอะไร ?

.....

.....

3. จงอธิบายหลักการ 4 ประการที่คณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาการศึกษาได้วางไว้

1. .....

2. .....

3. .....

4. .....

4. รายงานการศึกษาเพื่อชีวิต คืออะไร

.....

.....

.....

5. สาระสำคัญของรายงานการศึกษาเพื่อชีวิต ประกอบไปด้วย 3 ภาคอะไรบ้าง

.....

.....

.....

6. ใครเป็นผู้ตั้งทฤษฎีเรื่องสังคมแห่งการเรียนรู้ และได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้อย่างไร ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ? จงอธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

7. ในรายงานการศึกษาเพื่อชีวิต ได้กล่าวถึงเนื้อหาสาระที่จะกำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างไร ? และขบวนการเรียนรู้ควรเป็นไปในลักษณะใด ?

.....

.....

.....

8. อะไรคือยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการศึกษาของประเทศที่กำลังพัฒนา ? และการจะจัดการศึกษาให้ได้ผล ควรทำอย่างไร ?

.....

.....

.....

9. จงสรุปแนวโน้มการศึกษาของโลกปัจจุบันที่ได้จากการประชุมการศึกษาระหว่างประเทศครั้งที่ 35 ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

1. .....

2. .....

3. .....

4. .....

5. .....

10. การปฏิรูปการศึกษาในประเทศต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายอย่างไร ? และการศึกษาจะจัดให้แก่ผู้เรียนแต่ละคนควรจัดในลักษณะใด

.....

.....

.....

.....

.....